

Psi a genetika

Díl 40.

Za porozuměním variability plemen psů a jejich života

ing. Jaromír Dostál, DrSc.

HODNOCENÍ VÁHOU SELEKCE A JAK TYTO VÝSLEDKY VYUŽIT V CHOVATELSKÉ PRAXI

Jak vyplývá z tabulky 3 (SP 03/05), průměrná hodnota váhy selekce v populaci českých fousků v roce 2004 byla 373. Nižší než tuto hodnotu mají psi Don z Ventova dvora (66), Trik z Podleska (160), Cyr Strkov (231), Borek Panva (235) a jen málo pod průměrem je i pes Alan z Včelínského lesa (326). Psa Don z Ventova dvora, který má hodnotu váhy selekce 66, můžeme považovat za prokazatelného zlepšovatele populace, protože jen u něj ani trojnásobek této hodnoty nedosahuje průměru populace. Z dalších hodnocených psů je něco málo pod průměrem populace Golf z Hvízdalky (381) a dále Dar z Tiské hájenky (492), Nero od Těšínovských buků (507), Mar ze Všestar (569), Ben Bohe-mia Karlín (614) a Grif od Těšínovských buků (889). Jak je vidět, ani ten poslední, Grif od Těšínovských buků, nemá hodnotu selekce ve výši trojnásobku průměru, takže je sice zhoršovatelem populace, ale nemusíme jej z chovu vyřazovat.

Porovnáme-li však podrobně výsledky v jednotlivých sledovaných znacích, pak první dva hodnocení psi (Don z Ventova dvora a Trik z Podleska) nejsou zhoršovatelé populace

v žádném z nich. Třetí v pořadí, Cyr Strkov, dává poněkud více hrubých vad u potomstva (ektropium u jednoho potomka), a je tedy pro tuto vadu nositelem vloh.

Potomstvo psa Borek Panva je průměrným v hodnocení chrupu (chudozubosti). Chudozubost byla rovněž pozorována u potomstva dalších psů. Nejhoršího výsledku ve chrupu dosáhlo potomstvo psa Grif od Těšínovských buků (556) a Dar z Tiské hájenky (167). Tito jsou zhoršovatelé populace českých fousků ve chrupu. Oběma těmito psům a fenám-matkám chudozubých potomků můžeme do chovných karet udělat poznámku, že jsou nositelé vloh pro chudozubost. Pokračujme však v dalších úvahách. Pro další chov jsou u českých fousků vybírání jen jedinci (psi i feny) plnochrupí. To znamená, že i po psech Grif od Těšínovských buků a Dar z Tiské hájenky budou zařazeni do chovu někteří plnochrupí potomci splňující toto a další kritéria zařazení do chovu. Protože však mohou být nositeli vloh pro chudozubost podobně jako jejich otcové, je třeba pro ně volit partnery ke krytí z takových vrhů a z takových potomků jiných psů a fen, kde jejich sourozenci a polosourozenci chudozubost neměli. Někdy je to těžké, někdy se nepovede odchov bez vady ani při nejpozor-

nějším krytí, protože může být vybrán partner ke krytí - nositel vloh, o kterém se ani neví, že nositelem vloh pro chudozubost je nebo může být. Jak již víme, recesivní vloh mohou zůstat utajené (nemusí se projevit) i pět generací za sebou. Proto jsou recesivní. Při nízké frekvenci výskytu nežádoucího znaku kontrolovaného recesivní vlohou se to může kdykoliv přihodit. Vyskytuje-li se například chudozubost u 5 % potomstva českých fousků, pak dalších 34 % potomků jsou nositelé vloh (viz příspěvek 31). To znamená, že nositelé vloh jsou určitě i mezi těmi potomky, kde chudozubost nebyla pozorována.

To však není jediný závěr, který z těchto výsledků vyplývá. Na oba psy, (Grif od Těšínovských buků a Dar z Tiské hájenky) nepovedeme v budoucnosti příbuzenskou plemenitbu, ani tu vzdálenou. Víme, že příbuzenskou plemenitbou upevňujeme v populaci znaky a vlastnosti. Pokud bychom toto přehlédli, příbuzenskou plemenitbou na oba z těchto psů bychom upevňovali i chudozubost v populaci českých fousků. A to tím více, čím bližší příbuzenskou plemenitbu bychom provedli.

Alan z Včelínského lesa měl hodnoceno 23 potomků pocházejících z pěti vrhů. V hodnocení osrstění bylo jeho potomstvo hodnoceno jako výrazně podprůměrné v populaci českých fousků v roce 2004. Podíváme-li se do tabulky 1 v minulém příspěvku, je to proto, že měl dva potomky osrstěné nestandardní krátkou srstí. Může se to zdát na první pohled velmi málo. Zvláště když je to jen po jednom štěněti u dvou fen, Monny z Chlápečny a Lena z Březové hráze. Ale i toto málo dokazuje, že jak jejich otec Alan z Včelínského lesa, tak i obě dvě matky, Monny z Chlápečny a Lena z Březové hráze, jsou nositeli vloh pro krátké osrstění. To je úplně jasné a neodvratné. Všem můžeme tuto poznámku do chovných karet zapsat a využívat v chovu. Naproti tomu další tři feny, které měly potomstvo po Alanovi hodnocené jako standardní v osrstění, můžeme zatím považovat jako prosté vloh pro krátké osrstění. Protože však jde opět o recesivní vloh, která může zůstat utajena, nejsou výsledky hodnocení jejich potomstva tak přesvědčivé jako u Monny a Leny. Ani Alan z Včelínského lesa

Díky cílevědomému chovu se lysivost u českých fousků vyskytuje jen zřídka

Rodokmen vrhu „X“, který je výsledkem **vhodně vedené plemenitby**, kde jsou správně zohledněny poznámky o výskytu lysivosti a prokazatelných nositelů vlohy pro lysivost.

Otec: Kendy z Dřevnického pramene ČLP-52508/98 velmi dobrý U-II.c. bílouš	Pardál ze Strážného L U-I.c. bíl.	Cvík z Mořt. tvrze L/L U-II.c. bíl.	Gary z Poloudčelí L VII.	
		Vit. SSR, Cita Tamir	Dita od Barochu L	
		U-I.c. bíl.	Arco Academic V.	
		U-I.c. bíl.	Helda z Jalubského mlýna	
	Kita od Katovky	Alan ze Záběvicka U-I.c. bíl.	Hak z Dřev. pramene VII.	
		bíl.	Gora z Chlápceny	
			Axa ze Šimárníku bíl.	Vint od Katovky I.
	Matka: Primus Junior Mona z Nemilské přehrady ČLP-51637/99 výborná PZ-II.c. bílouš	2x CACIB, 2x CAC, Vítěz Nitry, Alan ze Záběvicka	Hak z Dřevnického pramene U-I.c. bíl.	Chop z Jalubského mlýna VII.
			U-I.c. bíl.	Bořka z Nechvalína
		Chvojká od Katovky	bíl.	Gora z Chlápceny
Dan z Livy U-II.c. L hn.				Káča z Váňanských luk
bíl.		Axa ze Šimárníku hn.	Ilar od Katovky L/L VII.	Aida z Martinova dubu
			Vint od Katovky I.	Iva Mořvíka

Rodokmen vrhu „Y“, který je výsledkem **velmi špatně (ch)ověď vedené plemenitby** z hlediska výskytu lysivosti u českých fousků.

Otec: Olan z Balnie ČLP-46257/94 U,VZ,I,Z,PZ- vše I.c. velmi dobrý hoďák	Alan z Vejrova L/L U-I.c. hn.	Gasto z Vanilovca L/L U hn.	Beno z Vývětek L/L II.	
		bíl.	Daja z Vanilovca L	
			Era z Hořické dubiny L bíl.	Erno z Balnie L II.
		bíl.	Brita ze Železnice	Hor z Koloděv L/L I.
	Barča ze Serbatu			
	bíl.	Brita od Kosteleckých čvozů bíl.	Emir z Chotěbýlských polí II.	
			Ará od Přibovického dubu	
	Matka: Gina od Hřivnáče ČLP-51081/95 velmi dobrá PZ-I.c. hoďka	Alan Bavora U bíl.	Čagan z Dračina L U bíl.	Alan z Vývětek L/L II.
			U-II.c. hn.	Cita z Rumlava
		bíl.	Fany z Otomického pole hn.	Gron Kochanovice L II.
Ali od Petřoků				
bíl.		Alan z Petřovské kop. L U bíl.	Flot z Huntí lože L/L I.	
			Arka Kochanovice	
bíl.		Ketty z Kablaně bíl.	Arko z Vojnova L I.	
			Ema z Hlinecké vrchoviny	

Poznámka:

Lysivost je recesivně kontrolovaná dědičná choroba. Pro označení vlohy pro ni by mělo být správně použito malé písmeno „l“.

To se však plete s označením linie I. Proto bylo záměrně použito velké písmeno „L“. Praktickému využití pro potřeby chovu to neovadí.

není psem, na kterého bychom v budoucnosti mohli vést příbuzenskou plemenitbu. Nestandardní krátké osrstění se vyskytuje jen u 1 % českých fousků. Ale to dává teoretický předpoklad 18 % výskytu heterozygotů - nositelů vlohy pro krátké, nestandardní osrstění v populaci. A tak ani tak malý výskyt nelze z chovatelského hlediska jen tak přehlédnout nebo podcenit.

Podobně postupujeme i u dalších sledovaných znaků. Do chovných karet psů i fen si můžeme udělat o těchto skutečnostech poznámky a při výběru vhodného psa ke krytí konkrétní feny tyto poznámky zohledňujeme.

SLEDOVÁNÍ LYSIVOSTI

Jak postupovat prakticky při výběru vhodných partnerů ke krytí si uvedeme na následujícím příkladu. Jde o sledování vlohy pro lysivost u českých fousků a zohlednění těchto poznatků v chovu.

U českých fousků se pravidelně sleduje stav osrstění chovných psů v jarním období u všech chovných psů a u fen v době kojení štěňat. Jedinec, který trpí při hodnocení stavu osrstění lysivostí, je jednak z dalšího chovu vyřazen a do chovné karty se mu zapíše poznámka „L/L“. Znamená to, že je homozygot pro výskyt lysivosti. Samozřejmě a logicky následuje označení nositelů vlohy pro lysivost s označením „L“ u všech jeho potomků a u obou jeho rodičů. Tito všichni jsou nositelé vlohy prokazatelní! (V rodokmenu vrhu „X“ byla lysivost pozorována u psa Cvík z Mětické tvrze, proto má po-

známku „L/L“ a oba jeho rodiče - otec Gary z Poloudčelí a matka Dita od Barochu - mají poznámku „L“, protože jsou nositelé vlohy, stejně jako jeho syn Pardál ze Strážného.) Toto označení se doplňuje průběžně do všech chovných karet všech psů a fen v chovu působících, kde se vyřazený jedinec a nositelé vlohy vyskytují. Při zařazení mladého psa a mladé feny do chovu se do jejich chovných karet také ihned doplní všechny známé údaje. Při výběru vhodného psa ke krytí feny se pak tyto údaje zvažují tak, abychom dostali potomstvo v další generaci zdravé, lysivosti prosté.

Chovná základna psů a fen u českých fousků nedovoluje radikálnější řešení, které by celý proces selekce lysivosti urychlilo, to je vyřazení z chovu všech potomků lysivosti trpících rodičů - nositelů vlohy. U některých českých fousků se lysivost vyskytne až ve vyšším stáří, kdy již zanechali mnoho potomků, často i chovných psů a fen, kteří jsou pak nositelé vlohy pro lysivost. Při vhodně vedené plemenitbě se i po takových jedincích dá odchovat zdravé a lysivosti prosté potomstvo. Nesmějí se však dělat chyby!

Příklad vhodně vedené plemenitby je uveden v rodokmenu vrhu „X“. Jde zde o využití příbuzenské plemenitby na psa Alan ze Záběvicka a fenu Axa ze Šimárníku, kteří lysivostí netrpěli a ani jejich rodiče nebyli nositelé vlohy pro lysivost. Na pravé straně rodokmenu jsou římskými číslicemi označeny linie, kam byli psi čtvrté generace předků zařazeni, a je vidět, že tento vrh zcela odpovídá i těmto zásadám.

Naproti tomu zcela nevhodná plemenitba byla použita u vrhu „Y“. Pes Argo z Vojrova byl vyřazen z chovu pro lysivost, stejně jako otec a otec jeho otce. Přesto na něj byla vedena příbuzenská plemenitba na dvě volné generace, tedy velmi blízká příbuzenská plemenitba. Navíc jeden z dědů tohoto vrhu trpěl lysivostí a všichni tři další dědové jsou nositelé vlohy. Pro další chov jsou zejména psi, ale i feny z tohoto vrhu neperpektivní. Opět si připomeňme, že příbuzenskou plemenitbou upevňujeme v populaci znaky a vlastnosti, jak ty žádoucí, tak také ty nežádoucí. Oboje stejným dílem. Takovým vrhem byla upevněna lysivost! Takový vrh je typickým příkladem liniové plemenitby na lysivost! Takový vrh neměl nikdy vzniknout! Podobně by neměl nikdy vzniknout ani žádný jiný vrh štěňat u žádného plemene psů, kde je vedena selekce na kterýkoliv nežádoucí exteriérový znak, nežádoucí vlastnost nebo nežádoucí dědičnou chorobu. Kdo nedovede takto genetiky uvažovat, ten ať o chovu nerozhoduje! Naši předkové to uměli. Měli chovatelský cit, měli smysl pro selekci a nechali nám tolik krásných a ušlechtilých plemen zvířat. V duchu jejich odkazu proto využíváme všech dnešních znalostí k tomu, abychom odchovávali co nejlepší potomstvo.

OTÁZKY:

Kolik je hodnota Fx vrhu „X“?

Fx = 9,37 %.

Kolik je hodnota Fx vrhu „Y“?

Fx = 3,12 %.